

Rapport från Moskvaflodens strand

28 november - 7 december 2001

RAPPORTEN ÄR SKRIVEN AV

ANNIKA AXELSSON
MARJA FODORPATAKI
HELENA ISAKSSON
PATRICK MAGNUSSON
JOHANN NORDQVIST
OLAV UNSGAARD

KULTURVERKSTAN, DECEMBER 2001

Innehållsförteckning

Abstract	3
Inledning och presentation	3
Frågeställning	3
Historia	4
Förlagsverksamhet	4
Polit.ru	4
Zhurnal.ru	5
OGI-platserna	5
Projekt OGI	5
PirOGI, det gröna	5
PirOGI, det orangea	5
Ulitsa OGI	5
Kontoret och förlagshuset	6
Fabrik OGI och den nya kedjan i vardande	6
Projektledarna	6
Dmitrij Itzkovitj	6
Mitja Borisov	6
Nikolaj Okhotin	7
Lisa Plavinskaja	7
Alexej Kabanov	7
Evgenij Permjakov	7
Kirill Rogov	8
Övriga röster	8
Pavel Golovin	8
Nona	8
Irina Korina	9
Ekonomi och ägarstruktur	9
Slutdiskussion	9
Den sovjetiska erfarenheten	9
Affärsidén	10
Analys och slutsatser	10
Kontaktpersoner och webbadresser	11

Abstract

Our search for a vital meeting place brought us to Moscow. Our investigations, with a great deal of initial help from Johan Öberg (former cultural attaché at the Swedish Embassy in Moscow), took us deeper and led us to the OGI empire. Today, OGI has become – besides a publishing house – four restaurants-cum-clubs and the Internet site Polit.ru. Within the walls of these restaurants/clubs, we find bookshops, galleries, and – at some locations – stages for the performing arts.

The initial idea of Project OGI was the Soviet kitchen. In a cultural context, this kitchen was the melting pot not simply for eating and drinking, but also for independent thought and discussion encompassing subjects such as literature, politics, and philosophy.

When the Soviet Union became Russia in the early 1990s, our friends at Project OGI saw that there was a need for taking the idea of the Soviet kitchen a step further. In a flat in the heart of Moscow, they established an informal venue for themselves, their friends, and others. This flat was a meeting place for poets, journalists, artists, philosophers, and others who came to have a drink and a bite to eat, and to exchange ideas about life, the past, the future, and everything in between. The basic principle was critical, independent thought in the spirit of Yuri Lotman (the Nestor of critical humanitarian research in the Soviet Era, and also the former teacher and inspirer of the founders of Project OGI, Itzkovitch and Permjakov).

In 1998, Russia entered a severe economic crisis and unemployment figures rocketed, the recession striking high and low. However, the people at OGI saw this as a golden opportunity to expand from their flat to their first real club, known today as Project OGI. And, as already mentioned, there are now four such clubs.

So, what's cooking at OGI today? That's what we went to Moscow to find out.

And we found an empire that some people consider to have outgrown itself, and which is seen as on the road to becoming an eatery of the masses rather like a not completely unknown American hamburger chain. Others look upon Project OGI's development as something unavoidable, while some envision the future with great enthusiasm and still consider Project OGI to be as avant garde and vital a place as ever.

Our opinion of Project OGI is that we really like the *ideas* behind the project but, on the other hand, what we could see is that to a certain extent the OGI of today is something quite different to these ideas. OGI is now a chain of clubs and restaurants where you can eat and drink for very reasonable prices, but somewhere along the way, the basic humanitarian focus might have lost its sharp edge. Nevertheless, if you are searching for the Muscovite intelligentsia, we have come to learn that it is still here that you would find them. Not because OGI is the place of their dreams, but because it still lacks an equal place in Moscow.

Inledning och presentation

Vi är en grupp på sex personer med olika bakgrund och intressen. Under vår tid tillsammans har vi dock hittat en mängd gemensamma nämnare och blev ganska tidigt överens om att försöka finna den kulturella mötesplatsen och om möjligt förstå dess magi samt hur den skapas. En definition av den kulturella mötesplatsen lyckades vi också enas kring: *en plats där det sker spännande möten mellan människor, genrer och konstutövare. En plats där det skapas, tänks och kritiserats i varje hörn av byggnaden.*

Vi bestämde oss för att resa till Moskva för att leta efter denna kulturella mötesplats och förhoppningsvis finna den där. Därför bokade vi ett möte med Johan Öberg, tidigare kulturattaché vid Svenska Ambassaden i Moskva, för att få tips och förslag. Det var han som, bland flertalet andra spännande verksamheter, först nämde Projekt OGI för oss. Intresset väcktes och vi valde att besöka OGI:s olika verksamheter för att undersöka om vi kunde hitta den kulturella mötesplatsen, som vi var på jakt efter och samtidigt förstå, om OGI har eller har haft någon inflytelserik betydelse för Moskvas kulturliv.

Frågeställning

Vi valde att besöka och undersöka Projekt OGI i vårt sökande efter den kulturella mötesplatsen. Våra ursprungliga frågor var följande:

- Vad är Projekt OGI och vilka erfarenheter kan vi ta till oss?
- Hur ser OGI ut som organisation och struktur?
- Hur har OGI lyckats skapa en mötesplats för det spännande ryska kulturlivet?
- Finns det något i OGI:s arbetssätt för oss att lära och flytta med till liknande verksamheter i Göteborg?

Vi har behållit vår frågeställning och i det följande gör ett försök att besvara den. Svaren finns inbakade i texten, men i slutet av rapporten kommer en något mer utförlig slutdiskussion att tydliggöra vår ståndpunkt och våra slutsatser.

Historia

Allting har en början. Just vår historia börjar runt 1960 i Tartu, i det gamla Sovjetimperiets utmarker, där det under den tiden fanns en viss frihet för skapande och tänkande arbete.

En central figur bland dåtidens Tartu-intelligentia (idag ligger Tartu i Estland) var semiotikern, filologen och kulturteoretikern Jurij Lotman. Kring honom samlades en mängd fritänkande intellektuella, för att bedriva forskning inom litteraturvetenskap och humaniora.

Två av dessa personer, Dmitrij Itzkovitj och Evgenij Permyjakov, startade 1992 ett bokförlag vars främsta syfte var att i det nya Ryssland fortsätta Lotmans arbete som tänkare och inte minst hans kritiska och intellektuella hållning.

Ett bokförlag fungerar dock inte utan en ständigt diskuterande skara av läsare och denna publik saknade mötesplatser i det kulturellt spännande, intellektuella och skapande Moskva. I detta sammanhang är det väsentligt att betona betydelsen av det man kallar "det sovjetiska köket". Man samlades kring köksbordet i trånga små lägenheter, där flera generationer bodde tillsammans. Och det är där OGI föddes, bland en liten samling vänner och vänners vänner, bland en härlig röra av konstnärer, poeter, filosofer, musiker, filologer, dissidenter och politiska ideologer, vars gemensamma lust låg mycket i ordet, texten och tolkningen. OGI började i en Lägenhet. Och detta är en bit rysk 1900-talshistoria.

1997-1998 drabbades Ryssland av den ekonomiska krisen. Människor blev arbetslösa och många institutioner blev tvungna att stänga. Dessa faktorer, den massiva arbetslösheten bland intellektuella samt den svaga ekonomin, fick Itzkovitj att göra Lägenheten till något större och flytta ut mötesplatsen till en offentlig lokal, ett offentligt kök. Med stöd från olika finansiärer startade han Projekt OGI som en restaurang, bokhandel och klubb. En plats att sälja de, av förlaget publicerade böckerna, en plats att samlas kring mat och dryck och böcker, en plats att bjuda in kulturlivet till i form av musik, film, poesiuppläsning och teaterföreställningar. Succén blev omedelbar och ännu mer folk än tidigare strömmade till, ditlockade av god och billig mat samt den mötesplats de saknat.

Expansionen fortsatte och ganska snart därefter startades det första PirOGI, det gröna, som strax följdes av det orangea. Under tiden, i nära samarbete med bokförlaget, startade internet-siten polit.ru som ganska snabbt blev en av de mest spännande och vitala publikationerna om rysk politik med en blandning av korta nyheter och analyserande artiklar. Då de tre första OGI:s hade en inriktning mot klubbscen, bokförsäljning och kulturella happenings saknades en vital scen för konsten och då startades Ulitsa OGI, som är en kombination av restaurang och utställningsverksamhet och som har en önskan att bli Moskvast mest vitala galleri. Inriktningen på restaurangen blev också något exklusivare för att locka även den mer kräsna publiken till OGI.

Där någonstans befinner vi oss idag, vintern 2001.

Förlagsverksamheten

På svenska betyder förkortningen OGI "Förenade Humanistiska Förlagen", vilket ger en ganska bra bild av vad de ansvariga sysslar med. Förlaget startades 1992 som HZ Garant av Itzkovitj och Permyjakov och den första bok de gav ut blev en bok med texter av och om deras store läromästare, Lotman. Den gavs ut med ekonomisk hjälp från bl.a. George Soros Foundation. Senare bytte förlaget namn till OGI, som det fortfarande heter idag.

Utgivningen har sedan starten vidgats från den snäva, akademiska och litteraturvetenskapliga hållningen till ett förlag som tar sin utbildande uppgift på största allvar. Barnböcker, ny och gammal prosa, poesi, folklore, antropologi, subkulturella studier är idag några av de genrer som förlaget ger ut titlar inom. Upplagorna varierar mellan 1000-3000 exemplar beroende på författare och ämnesområde. Distributionen sker dels genom OGI:s olika bokaffärer, dels genom de större kedjorna som en del titlar säljs till – förlaget räknas dock fortfarande som snävt, litet och intellektuellt. Huvudredaktörerna är Dmitrij Itzkovitj och Evgenij Permyjakov. Redaktör för de svenska titlarna är Alexandra Polivanova.

Polit.ru

Polit.ru är OGI-imperiets politiska del och en internet-tidning med 9000 dagliga besökare. Tidningen startades 1998 och räknas idag som en av de bästa, mest seriösa och oberoende tidningarna om politik i dagens Ryssland. Inriktningen är längre analyserande artiklar blandat med kortare nyheter i text-tv format. Den politiska inriktningen är med rysk terminologi liberal-demokratisk och ett försök att förena vänster- och högerliberaler. Tidningen försöker vara ständigt kritisk, men också ge Kreml beröm när de förtjänar det. Finansieringen av den och de redaktionellt anställda (14 personer) sker genom olika konsultuppdrag: nättidningens IT-tekniker arbetar periodvis åt andra företag. Chefredaktör är Kirill Rogov.

Zhurnal.ru

I anknytning till bokförlaget startades en annan internet-sajt för diskussion och virtuella möten mellan författare, konstnärer och andra kulturutövare. Idag har sajten en något annorlunda roll och handlar mest om litteratur. Den anses av mångavara en död sajt och verkar inte ha någon betydelse längre.

De olika lokalerna

Projekt OGI

På en tvärgata till en normalstor väg ligger Projekt OGI, det första i ordningen. Känner du inte till lokaliseringen kommer du förmodligen inte att hitta dit. Eftersom det helt saknas information om att det innanför just denna bakgård finns en källartrappa som leder ner till Projekt OGI:s underjordiska lokaler, skulle du förmodligen passera gränden utan att märka den. För den invigde finns ett riktmärke som skvallrar om när det är dags att vika av från gatan: ett fascinerande hus där fasadens lutning skapar känslan av att man befinner sig i Piza.

Trots detta hittar många dit. Här finner man restaurang- och pubverksamhet, med låga priser och godtagbar kvalitet. En scen med livemusik, poesiuppläsning, teaterföreställningar, filmvisningar, allt obundet av genrer. En bokhandel med ett stort utbud av rysk och utländsk, samtida och klassisk litteratur, men också av aktuella dags- och faktatidningar. Inte minst finns här en möjlighet till läsning.

Att Projekt OGI ligger under jord i en rökig och varm källare avspeglar sig även på publiken. De tegelklädda väggarna och golvet ger en känsla av att det här skulle kunna vara en kreativ mötesplats och ett forum för kulturintresserade att mötas för samtal. Hit går man helt enkelt för att dricka en öl, få sig något till livs och träffa vänner eller införskaffa sig någon ny spännande litteratur.

PirOGI, det gröna

Gröna PirOGI ligger också ganska centralt och är störst av alla till ytan. När man kliver in genom ytterdörren möts man av vakter vid den stora garderoben. Gröna PirOGI består av flera utspridda rum på olika våningar, med väggar i olika färger. Rakt fram från ingången kommer man till ett stort vitt rum med röda bord och stolar. Går man däremot till höger, kommer man till det ”gröna rummet” genom att passera en bar med röda väggar och ett fåtal barbord och stolar.

Service är dålig och det tar lång tid innan man får beställa. Det är en blandad kundkrets som hittar hit, alltifrån ”högstadebrudarna” som tuggar tuggummi till de kostymklädda, till synes framgångsrika affärsmännen/kvinnorna. En trappa upp ligger bokhandeln, som är inredd som kafé och bar. Även här finns det vakter och dessa är skeptiska när vi försöker filma och måste ”kolla upp” om vi får göra det eller ej. Det visar sig vara okey till slut.

PirOGI, det orangea

Orangea PirOGI ligger i de centrala delarna av Moskva och har en designad inredning i stål, betong, stora fönster och färgglada väggar. Design- och utseendemässigt skulle denna restaurang kunna ligga varsomhelst i Västeuropa. Bokhandeln är välsorterad, med något enklare utbud, än på de andra OGIerna. Publikmässigt märker man att detta OGI ligger i Moskvas centrala delar, där besökarna har något bättre ställt och inte är lika ”underground”.

Utbudet på mat och priserna ligger mellan Projekt OGI och Ulitsa OGI. Det kulturella inslaget begränsas till bokaffären, en liten fotutställning på väggarna, barnklubb på söndagarna och ibland någon poesiuppläsning eller presentation av en ny bok. Den samlade åsikten är att detta ställe mer är en restaurang/bar, än en vital mötesplats för olika kulturyttringar.

Ulitsa OGI

Ett par minuters promenadväg från Kreml och Röda Torget, i Moskvas centrala delar hittar vi det senaste OGI-stället, Ulitsa OGI. Redan den skimrande plåtfasaden i hörnet av en bakgård antyder den nya image som OGI-kedjan söker nuförtiden. Och mycket riktigt är det en ny bild som väntar oss när vi väl kommer in: designade vita tegelstenar, metalltrappor, kakelgolv, dämpad belysning. Den starka klorlukten är allt som återstår av den gamla bastun, som lokalerna inhyste tidigare. Allt är hyperdesignat. Till och med toaletterna är genomgående stilmässiga.

Bottenvåningens restaurang och bar med de uniformerade servitörerna och de höga priserna inger en dyr, men stel känsla. Och när folk börjar droppa in för lunch, förstår vi att det är en helt annan klientell som besöker Ulitsa OGI, en mera exklusiv och välklädd sådan.

Det är här som den främsta galleriverksamheten inom OGI-kedjan finns. Det är en vanlig galleriverksamhet de har här, med s.k. ”klubbställningar” och många kända konstnärer som vill ställa ut, både ryska och internationella. Sedan starten 1998 har man hållit ett fyrtiotal utställningar på OGI.

Kontoret och förlagshuset

En femte lokal som OGI använder sig av vid sidan av de fyra nämnda, är kontoret som också är förlagshus och redaktion för webbtidningen Polit.ru. Den ligger ganska centralt och är placerad också den på en bakgård, som är lika svårhittad som andra OGI:s. Det är en enkel våning i ett slitet hus, med små kontorslokaler och en röktrappa, där alla samlas och sprider den vid det här laget välkända vita dimman, som man ingensatns kan komma ifrån. Vid ingången sitter vakterna, som överallt och ler medan de försöker ha koll på vilka vi är.

Fabrik OGI och den nya kedjan i vardande

Inom kort, redan i februari-mars planerar projektledarna öppna Fabrik OGI i en gammal fabrik. Det ska bestå av ca 10 lokaler som ska inhysa koncerthall för utländska gästspel; teaterlokaler för fysisk teater, torgteater, nycirkus, m.m.; en "kammarsal" eller bioteater; konsthall och små galleri (utställningar kommer dessutom att integreras i övriga miljön och suddas ut gränserna mellan verksamheterna); barnklubb med lekstuga och bibliotek, så att föräldrarna ska kunna lämna bort barnen och själva gå på olika arrangemang; poesiscen; bokhandel; kafé med öppet kök; 2 st bildningscentra; konstskola för barn m.m.

Dessutom finns det framskridna planer på att bygga ca 30 nya, designade kaféer och bokshops i Moskvas olika bostadsområden och så småningom även i andra städer. Kanske kommer vissa kaféer ha olika teman, som t.ex. ett fransk eller ett svenskt kafé.

Projektledarna

Dmitrij Itzkovitj, initiativtagare till OGI

Framför oss sitter den mörkhåriga mannen med det stora skägget och den plirande, flackande blicken. Det märks direkt att han är platsens store auktoritet. Människor kommer fram, hälsar och tittar på honom med beundrande blickar.

Itzkovitj är idag projektledaren, företagaren och den huvudansvarige bakom det som börjar bli ett imperium. Han är också, tillsammans med Evgenij Permjakov, initiativtagare till OGI, vilket föddes ur **en önskan och ett behov av någonting som inte fanns**. Att de sedan upptäckte att behovet av vad de gjorde var större, än de någonsin hade kunnat ana, gjorde företagare av entusiasterna.

Det är en lång väg mellan den passionerade Lotman-lärjungen och denna företagare och buisnessman. Förlaget och bokutgivningen tar bara en del av hans tid idag, medan det mesta av hans tid ägnas åt de stora visionerna om hur OGI ska expandera. Den ursprungliga visionen har nämligen förändrats. De intellektuella mötesplats i det sovjetiska köket, där OGI föddes, har blivit ett rum där den bästa servicen och den bästa kulturen ska erbjudas den expanderande ryska medelklassen.

Den nya ryska människan ska lära sig att tänka själv, fatta egna beslut, att välja själv. Vad denna kräsna och självständiga publik ska välja är OGI och dess tjänster.

De håller på att bygga ut en kedja av 30 nya designade OGI:s, inte bara för att de vill, utan för att publiken vill det och för att verkligheten skapar sina egna villkor. Den som vill nå annat sitter fast i en undergroundposition och har inte förstått den nya verkligheten som OGI verkar i. Det ligger ingen politisk förklaring till grunden för verksamheten, utan enbart föreställningen att människan är och ska vara fri.

Mitja Borisov, projektledare

Vi intervjuar den kraftige Barisov med det röda, ostyriga håret och under luggen de intensivt stirrande ögonen, på Ulitsa OGI. Han är den minst akademiska av alla de vi träffat. Han hoppade av sina universitetsstudier eftersom han inte hittade det sammanhang och trygghet han letat efter och jobbat som nattvakt i stället, tills han tillsammans med sina vänner kunnat skapa det rum - OGI - som numera ger honom möjligheten att jobba med de visioner han under hela tiden närt. Det är alltså inte kärleken till texten som driver honom, som de andra.

Men vad är hans roll? Han är den praktiske projektledaren, som förverkligar visionerna till nästan vilket pris som helst. Han drivs av en stark pragmatism kombinerad med en stark personlig världsuppfattning, som han har svårt att sätta ord på, men som innebär innehållsmässig kvalitet (hans hjärta ligger i "allt som är levande kultur"), blandning av högt och lågt, mat med konstböcker.

"Vi gör ingen skillnad mellan barn och äldre, mellan nationaliteter eller sexuell läggning, vi vill jämna ut skillnaderna" säger han. Han ser OGI som är en kraftcentral och spänningsfält, en känslig och sensibel punkt som ska generera och föda fram idéer och så länge spänningen och utmaningen är kvar, kommer han att fortsätta jobba med OGI. Har han lärt sig någonting genom detta arbete, så är det att göra saker och att göra det han tycker om!

Är OGI ett kulturellt imperium då? Nej, det är ett otrevligt ord. Det finns en viss hierarki, med underordning och allt, men när det gäller det de skapar, det kreativa arbetet, är OGI en platt organisation.

Nikolaj "Nikolka" Okhotin, projektledare bokhandel & kulturell image

Vi träffar den eftertänksamme och kedjerökande Okhotin på en rökig Projekt OGI. Han har en bakgrund som doktorand i lingvistik med inriktning på arabiska språk.

Han hade precis klarat av sin disputation och hade en utstakad väg vid MGU-universitet framför sig när krisen kom och han blev arbetslös. Tillsammans med en vän var han på väg att öppna ett slakteri då Izkovitch kom med ett erbjudande om att förverkliga idén om OGI och dess bokhandel.

Idag sitter han på OGI:s kontor och har hand om urval och inköp till de olika bokaffärerna samt ansvarar för en filmklubb och är med i OGI:s ledningsgrupp. Okhotin trivs bra med storleken på dagens OGI och är orolig över expansionsplanerna. Risken för kulturell utslätning, för liten publik och en tappad OGI-anda är de främsta skälen för oron.

Just OGI:s anda av kulturell öppenhet, intellektuellt samtal blandat med hög kulturell nivå är inte möjlig om det blir som vilket annat kulturimperium som helst. Okhotins tolkning av OGI har att göra med en negativ dialektik i synen på kultur, dvs kultur skapas även när det inte skapas kultur och allting är kultur oavsett rådande kanon om rätt eller fel, bra eller dåligt.

Du ska kunna komma till OGI varje kväll och alltid upptäcka någonting nytt och spännande oavsett preferenser och genretillhörighet. Samtidigt ska OGI ha en "uppfostrande" vilja där det handlar om att ge plats åt seriös och spännande kultur. Den postsovjetska människan måste så att säga lära sig att fatta egna val, oberoende av vad eliten anser vara rätt och riktigt. Då är Projekt OGI rätt plats och rätt ställe för detta!

Lisa Plavinskaja, huvudansvarig för galleriverksamheten

Lisa träffar vi i Ulitsa OGI:s matsal vid en kopp espresso. Lisa är konstnär i botten och hon har skrivit en avhandling om dansk 1800-tals konst. Under de senaste 10 åren har hon etablerat sig som en respekterad konstkritiker i olika medier.

När erbjudandet att arbeta på OGI och utveckla galleriverksamheten där dyker upp, lämnar hon New York, där hon arbetar för tillfället och flyttar till Ryssland, med förvisningen att det går att bedriva lika spännande utställningsarbete i Moskva.

OGI är en erkänd organisation och mycket populär att ställa ut på. "Vem som helst får visa sin konst på OGI, det är grunden för vår inställning" – säger hon. "Det är själva sammanföringen vi tror på". OGI:s galleri, tillsammans med åtta, nio andra, utgör ett mycket viktigt forum för den moderna ryska samtidskonsten.

Lisas ansvarsområden är allt från att söka upp konstnärer, skriva kontrakt, texter och lansera konstnärer. Hennes arbetsvecka är lång, inför en utställning, som när vi besöker henne, sover hon endast 2-3 timmar per natt. Men Lisa brinner för sitt uppdrag trots allt.

Det kostar ingenting att ställa ut på OGI, däremot tar man 35% i kommission på sålda verk. Man tar också emot privatpengar från villiga investerare och det är bl.a. så de finansierar sin verksamhet. Ibland händer det att man inte får lön på ett par månader och när man tjänar något på sidoprojekt återinvesteras de i verksamheten ändå.

Om sitt samarbete med Itzkovitj berättar hon att hon har relativt bundna händer för han är generalen, men att hon har det förspant på så sätt att han inte vet något om konst och det gör hon. Som slutkläm beskriver hon att deras samarbete kan liknas vid ett ömsesidigt sexuellt utnyttjande.

Alexej Kabanov, ansvarig ekonomi och administration

Honom lyckades vi aldrig träffa.

Evgenij Permjakov, förlagschef

Honom träffar vi på Izkovitchs kontor i förlagshuset. Han är mycket upptagen och vi får högst 45 minuter på oss för vår intervju. 1994 kom Permyakov till förlaget och då startade man de "Förenade Humanistiska Förlagen", OGI. Inspirationen var Lotmans vetenskapliga och filosofiska texter.

Nuförtiden har chefen andra funktioner, men förr då förlaget var mindre och mer informellt, togs alla beslut om vilka böcker som skulle ges ut av honom tillsammans med Izkovitch. Idag, då utbudet breddats, förlaget vuxit och besluten blivit fler och måste gå snabbare, har behovet av konsulter blivit större. Konsulterna har egna ansvarsområden och genrer som de ansvarar för.

Hela OGI-holding har vuxit ur förlaget och all verksamhet kretsar kring böckerna och bokhandeln på det ena eller andra sättet. Samarbetet är viktigt. På klubbarna anordnas t ex poesikvällar, med poeter vars böcker ges ut av förlaget. På samma sätt samarbetar man med t.ex. polit.ru.

Försäljningssiffrorna ökar och förlaget blir alltmer känt, men man måste komma ihåg att det har varit en ekonomisk kris i Ryssland, då många verksamheter kraschade. Eftersom förlaget var förhållandevis litet vid den tiden, klarade det sig bättre än de stora förlagen och dess återhämtning gick snabbare.

Förlaget har sin egen budget till skillnad från restaurangerna, gallerierna och de andra verksamheterna och det kommer det att fortsätta vara. Permjakov berättar vidare att i början gavs det bara ut böcker som han och Itzkovitj själva var intresserade av, men nu är utgivningen bredare. I grunden ligger ett stort och viktigt

utbildningsintresse för de kommande generationerna och det är därför man satsar stort på bl.a. barnböcker. Och då speciellt barnböcker från Sverige, som de finner mycket pedagogiska och med en human inriktning. Har även en ambition att ge ut en handbok/lärobok för skolor. De ger ut även olika serier med antropologiska böcker och folklore. Upplagorna för poesi uppgår till ca 1000 exemplar och för prosa till ca 3000 exemplar. Barnlitteraturen är oförutsägbart stor.

Förlagsideologin bygger inte bara på att ge ut böcker utan grunda för framtida författarskap, kritiskt tänkande etc. Och detta gäller även websiten samt i stort sett alla delar inom OGI.

Kirill Rogov, chefredaktör internet-tidningen polit.ru

Rogov är den gestikulerande, passionerade och ledigt välklädde mannen i trettiårsåldern, som är chefredaktör för internet-siten polit.ru, enligt honom den enda riktigt oberoende, ständigt kritiska och tillförlitliga sajten om rysk politik.

Sajten har runt 9000 besökare om dagen och läses av alltifrån de styrande inom Kremls murar (i hemlighet) till det stora antalet ryssar i exil, främst i Israel och USA¹. Sajtens politiska inriktning är liberaldemokratisk, balanserande mellan vänster och högerliberaler². Vad det gäller kritik av Putin och de styrande i Kreml så säger Rogov, att de kritiserar när de ska ha kritik och ger beröm när de ska ha beröm. Oftast är medhålllet störst när det gäller den ryska utrikespolitiken (ett närmande till väst på Rysslands villkor), men att den nuvarande administrationen är sämre vad det gäller att lösa de inrikespolitiska problemen.

Sajten har aldrig varit utsatt för några censureringsförsök, vilket delvis beror på att det handlar om internet, delvis på att censuren i dagens Ryssland handlar mycket om ägarintressen³. Sajtens inriktning är intellektuell och riktar sig till en elit inom Rysslands politiska och ekonomiska liv. Detta innebär analyserande artiklar, inga katastrofnyheter och en akademisk nivå på artiklarna och analysen. De analyserande artiklarna varvas med kortare in- och utrikesnyheter i texttv-format som ständigt uppdateras.

Rogovs bakgrund, liksom de flesta skribenternas, är studier inom humaniora och då främst vid MGU-universitetet i Moskva. Då det handlar om politik kan detta tyckas något märkligt, men helt logiskt i den ryska kontexten med mycket begränsad frihet inom det samhällsvetenskapliga fältet.

Övriga röster

Pavel "Pasja" Golovin, konsertarrangör med eget skivbolag

”Jag är skit sur på OGI, dom är helt korrupta, dom blåser alla när dom kan.”

Pasja tillhör kretsen runt den yngre kärnan av OGI (Nikolka och Mitja). De har känt varandra sedan barnsben. Han var med om att bygga upp project OGI, lade ner massor av timmar på att snickra, måla och slita där för ingen ersättning alls, som så många andra.

Började arrangera olika konserter på OGI och startade sitt produktionsbolag för att få någon inkomst. Han blev dock tvungen ganska snart att lägga flertalet av konserterna på andra scener, eftersom de genererade inga pengar när dom låg på OGI, trots att publikströmmen ökade och konserterna började dra riktig mycket folk.

OGI började bli en succé och fanns på allas läppar. Det expanderade kraftigt och det tycktes inte finnas några gränser för alla investeringar i nya lokaler. Samtidigt fanns det ingen vinst att dela med dom som varit med att bygga upp verksamheten. Lokalerna var sprängfyllda, så fulla att vännerna, som det från början var meningen att det skulle vara en exklusiv klubb för, inte fick plats och fler och fler slutade gå dit.

Vänklubben, mötesplatsen, den kreativa verkstan blev en kommersiell cirkus som bara ett fåtal har någon vinning av och publiken är bara konsumenter som skall mjölkas på ett kultiverat sätt. OGI är bara ett ställe där man tvättar svarta pengar och den ända kultur den strävar efter är att bygga en så lång bar som möjligt för att sälja mängder av dålig vodka och öl. ”Men jag jobbar med OGI ändå, för det är ändå där möjligheterna finns.” – säger Pasja.

Nona arbetar på Ulitsa OGI som städare. Hon berättar att det allt som allt arbetar ca 30 personer på Ulitsa OGI (städ, kök, galleri, vakter, garderob etc.). Hon tjänar ca 100 dollar i månaden.

OGI är mycket populärt att arbeta på, därför att det är ett spännande ställe och en mötesplats där det är stor chans att träffa kända författare, konstnärer, poeter. Hon anser att det är stor skillnad mellan de olika

¹ 30% i utlandet, 40% i Moskva och resten i övriga Ryssland.

² I den ryska politiken av idag kan liberaldemokrater liknas vid en blandning av europeiska och amerikanska liberaler. Vänsterliberalerna har en större inriktning på mänskliga rättigheter medan högerliberalerna bryr sig mer om den ekonomiska politiken. Yttrandefrihet är en självklarhet liksom kritiken mot nationalister och kommunister.

³ Den censur som förekommer inom främst tv- världen handlar om att tv- kanalerna ägs av stora företag (t.ex. GASPROM). De är på ett eller annat oligarkiskt sätt lera med administrationen. Censuren, såväl som maffian, har blivit mer subtil och kan bäst undvikas genom att vara ekonomiskt fristående.

OGIerna. Beskriver Ulitsa som den verkligt kulturella mötesplatsen, där man träffar intressanta människor och har kulturella samtal. Kaféerna (de två PirOGI) beskriver hon som busstationer, röriga där folk bara kommer och går.

Irina Korina, konstnär, filmscenograf, har vid olika tillfällen ställt ut installationer på OGI. Irina kom i kontakt med OGI genom en god vän då man fortfarande höll till i Lägenheten. Om OGI:s omvandling har hon en hel del att säga. Förut var OGI något som bara ett fåtal kände till, men nu kommer ”alla” dit och hon visar tydligt att hon inte finner det som enbart positivt. Hon jämför OGI med ett kulturens McDonalads.

OGI är inte längre ett självklart ställe att gå till, det finns fyra stycken nu och ofta är det så överfullt att man kanske inte ens kommer in. Men OGI är ändå ett spännande ställe, där man kan träffa vänner, både ”nya” och ”gamla”. Särskilt vid vernissagetillfällena är det en mötesplats. Det är relativt billigt att äta och dricka. Bra artister, musiker och poeter uppträder samt, det är unikt och roligt med kombinationen av bar och bokhandel. De fyra OGIernas speciella design (signerat Alexander Brodsky) är också något hon nämner som speciellt.

Ekonomi och ägarstruktur

OGI består av ett holding-bolag med ett antal självständiga ekonomiska enheter. Vem som äger OGI-holding fick vi ej någon vetskap om, men en kvalificerad gissning är att Itzkovijtj tillhör och styr en skara av endast tre till fyra personer, som bildar en osynlig ägarstruktur. Bokförlaget OGI och politi.ru är helt självständiga delar. Bokförlaget startades med hjälp av pengar från internationella fonder (t.ex. George Soros Foundation) men har nu en egen fungerande ekonomi. Politi.ru får sina inkomster från reklam på websidan, men framförallt så fungerar delar av Politi.ru:s personal som IT- och datakonsulter för andra företag, samtidigt som de jobbar med det tekniska på den egna nättidningens hemsida.

Varje restaurang är idag en fristående enhet. Men själva Projekt OGI med restaurangdelen startades med ekonomisk hjälp från ”some friends”. Detta system har fortsatt och du kan idag under kortare eller längre tid ”låna ut” pengar till dem och få de tillbaka med ränta ett antal månader senare. Hur omfattande denna system är fick vi inte veta, men vår gissning är att denna verksamhet måste omsätta ganska stora summor. Detta för att Proekt OGI dels köper sina fastigheter, dels renoverar dessa. Med de stora expansionsplanerna för framtiden i bakgrunden, krävs det mycket stora summor som måste komma någonstans ifrån.

Allt tal om ekonomiskt stöd från t.ex. Gleb Pavlovskij, nära medarbetare till president Vladimir Putin, eller den undre världen dementerades bestämt från de flesta. Men skillnaden mellan svarta och vita pengar i dagens Ryssland är härfin...

Slutdiskussion

Den sovjetiska erfarenheten

För att förstå OGI måste man ta hänsyn till den mycket speciella sovjetiska kontexten. Köket var den sovjetiska intelligentsians hem och självklara mötesplats i ett samhälle som var genomsyrat av censur, statlig kontroll och repression. I Imperiets utkant fanns denna plats som ett sammanhang, där man kunde verka någorlunda fritt.

Om man var av fritänkande och intellektuell natur, låg den största, om inte den enda möjligheten för fritt tänkande i forskningen inom humaniora. Självklart med några ditslängda Marx- och Lenin-citat, men dock frihet.

När Sovjetunionen kollapsade, fann man sig mer eller mindre över en natt, i ett klimat av frihet och nya möjligheter. Men vad skulle man göra med denna frihet där allting betingade ett ekonomiskt pris så högt att det inte gick att betala? Och vad skulle man göra när människan satt kvar i sitt gamla tänkande, sina gamla strukturer i sina slitna gamla lägenheter?

Den tolkning vi fick var, att det dröjde så länge som till den ekonomiska krisen 1997, innan det ryska folket verkligen kunde börja lära sig att hantera denna frihet, utnyttja möjligheterna och slå sig fria från sitt förflutna. Denna konflikt är som tydligast när man ser på de olika generationernas syn på frihet, demokrati och initiativkraft. För den unga generationen är detta en självklarhet och en möjlighet som de verkligen använder sig av. Någonstans här ser man också början till en ny rysk medelklass som delar åsikter, musiksmak och influenser med miljontals andra unga från väst, nord och syd.

Som Itzkovijtj, Permjakov och Okhotin sa gång på gång, är detta en långsam process där utgången inte alls är säker. Kasten mellan ett totalitärt system med små intellektuella frizoner och ett kriminellt kapitalistiskt system, där frihet betyder konkurrens till döds, är svår. Det behövs någon som tar ansvar för det fria ordet, för den spännande kulturen och för mötesplatsen för fritänkande människor, även i ett system där kapitalismens järnhårda lagar råder. Det som de har kämpat emot är lika hotat i dagens Ryssland som det var i gårdagens. I denna kontext blir deras och OGI:s utbildande och elitistiska mission fullt begriplig. Det finns just ingen annan som gör detta.

Att idén om koppling mellan service och kulturyttring blev så efterfrågad, kom kanske som en överraskning, men framförallt som en möjlighet för företagsamma människor att sprida sin mission. Den ekonomiska krisen kan i efterhand kanske ses som det gyllene tillfälle och det var nog tur att Okhotin inte startade ett slakteri utan blev ansvarig för den kulturella bilden på OGI istället. I ett samhälle som Ryssland är dock steget mellan liv och död, fiasko och succé eller slakteri och bokhandel inte särskilt stort. Det handlar om överlevnad på en grym marknad där man med lite tur och rätt kontakter kan lyckas och verkligen få göra det man allra helst önskar. Men oket från det gamla sovjetiska tänkandet finns kvar och genomsyrar allt med sin korruption och sitt infiltrerande av mänskligt handlande och görande.

Affärsidén

Själva affärsidén är på intet sätt unik eller ny. Vad som är unikt är hur man tillämpar denna idé inom verksamhetsområdet. När man synar en kulturinstans eller ett kulturprojekt inser man snart en gemensam ekonomisk tendens som uttrar sig i att ett kulturellt projekt är lika med en förlustaffär. En verksamhet, beroende av bidrag, som sällan eller aldrig står på egna ben utan tvingas förlita sig på stat, myndighet eller organisationers vilja och intresse av ekonomiskt stöd.

OGI:s uttalade tanke är i detta fall högst intressant. Där talar man om att vara vinstdrivande och kommersiell, men också om att bibehålla en hög kulturell och konstnärlig nivå. Restaurang- och pubverksamheten försöker vara vinstdrivande, för att till viss del kunna finansiera andra områden, samtidigt som denna del är kärnan i mötesplatsen där det gäller att absorbera och bibehålla gamla, som nya kunder.

Något vi - efter våra intervjuer och samtal med i synnerhet Izkovitch - förstått råder brist på i Moskva, är service. Service som försäljningsargument och service som attityd för att få gästerna att känna sig välkomna. Och detta är en viktig del av OGI:s affärsidé.

Analys och slutsatser

Vi sökte en mötesplats – men fann ett imperium i vardande. Självklart är OGI idag en plats för mycket spännande kultur och möten mellan människor och på det sättet uppfyller OGI vår definition av den kulturella mötesplatsen, men våra övriga besök i Moskvas nattliga kulturliv säger oss att OGI inte längre är den mest spännande och vitala platsen för kulturmöten. Till exempel är klubben Den Kinesiske Piloten Djao Da överlägsen vad det gäller musikscenen och minst lika bra och billigt angående maten och baren. Det är t.o.m. så att service, kvalitet på maten och vänligt bemötande i stort sett är frånvarande på OGI, oavsett vad Izkovitch säger och lovar.

Utvecklingen av PirOGI-kedjan är spännande och intressant, men har enligt vår tolkning inte så väldigt mycket med kultur att göra. Däremot ser vi Fabrik OGI som en vettig, spännande och vitaliserande tillbakagång till kärnan av verksamheten och ett realiserande av alla de fina ord som OGI:s ledning spred omkring sig. Vad gäller de fristående delarna förlaget samt nättidningarna polit.ru och zhurnal.ru, är framtiden mycket låvande och den ser helt annorlunda ut. Här har vi delar av den mest spännande kritiska och intellektuella eliten i Moskva och här finns det ingen tvekan om att idealen, de fina orden och verkligheten överensstämmer.

Vi är inte på något sätt kritiska till OGI:s affärsidé som affärsidé. Här finns det ett behov, en efterfrågan och en marknad och våra vänner verkar vara mycket skickliga företagare. Vi känner även igen problemen som uppstår med att bibehålla passionen, den kulturella profilen och den nödvändiga underground- eller exklusivitetens känslan, som enligt oss kännetecknar de mest spännande kulturella mötesplatserna.

Detta, i tanken så fascinerande, integrerade "kulturhus" är genomsyrat av någon slags medveten utslätning och tillrättalagdhet. Projektet blir med nödvändighet ett annat och målgruppen skiftar till den breda medelklassen, dess värderingar och fördomar. Knappast den bästa grogrunden för kreativitet, nyskapande kultur och intellektuella samtal. Alltså uteblir mötesplatsen för det kreativa skapandet och kvar finns en restaurantkedja bland många andra.

Summa summarum, vår analys säger följande: prototypen är ur-OGI, modellen är Projekt OGI, kopiorna är PirOGI och det tänkta mästerverket är Fabrik OGI.

Vi fann flera kulturella mötesplatser i Moskva. Platser, som bubblade av kreativitet och OGI var ibland en av dem. Vi återvände motvilligt och med viss saknad till Göteborg igen med bagaget fullt av konkreta idéer, som skvalpade tillsammans med de insmugglade vodkafaskorna.

Kontaktpersoner och webbadresser

Mitja Borisov, projektledare Projekt OGI
borisov@zhurnal.ru

Pavel Golovin, konsertarrangör med eget skivbolag
pasha@badtaste.ru

Marianne Hultberg, kulturattaché på Svenska Ambassaden i Moskva
sweden@aha.ru

Dmitrij Itzkovitj, initiativtagare och grundare till Projekt OGI
iz@zhurnal.ru

Alexej Kabanov, ansvarig ekonomi och administration

Irina Korina, konstnär, scenograf
korina11@hotmail.com

Maria Ljudkovskaja, tolk, lärare på Svenska Centret på RGGU
marfago@yahoo.com

Nikolaj Okhotin, bokhandelsansvarig på Projekt OGI
nick@memorial.msk.su

Evgenij Permjakov, förlagschef på Projekt OGI
perm@ogi.ru

Lisa Plavinskaja, huvudansvarig för galleriverksamheten på Ulitsa OGI

Alexandra Polivanova, tolk, doktorand på Svenska Centret på RGGU samt konsult på Projekt OGI:s bokförlag
apolivanova@hotmail.com

Kirill Rogov, chefredaktör på Polit.ru
rogov@zhurnal.ru

Manne Wängborg, förste sekreterare på Svenska Ambassaden i Moskva
manne.wangborg@foreign.ministry.se

Johan Öberg, fd kulturattaché på Svenska Ambassaden i Moskva
johan.oberg@natverkstan.net

Nona, städare och allt-i-allo på Ulitsa OGI

Polit.ru (Projekt OGI:s webbtidning) hittar man på www.polit.ru
Zhurnal.ru (Förlag OGI:s webbtidning) hittar man på www.zhurnal.ru

För en intressant artikel och presentation av Jurij Lotman: www.ut.ee/SOSE/kristeva.htm